

Biblioteka
SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik
Zoran Bognar

Copyright © Zadužbina Miloša Crnjanskog, Beograd
Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2021

Miloš
CRNJANSKI
Suzni krokodil

1

Zavaljena u jastuke, gospođa M. M. je, polako, navlačila zavese, na oba prozora, nad svojom francuskom, bračnom, posteljom. Pouzdavši se u svoj laki san, htela je da prospava sat-dva, razočarana, i u telu, i u duši.

Svitao je tmuran dan, poslednjeg dana u mesecu martu. U zori tamnoj i sivoj, kao ogromno brdo pepela, jutro se dizalo kao bleđa zavesa. Zaspala je brzo.

Kad je u podrumu, kod njene kuvarice, zazvrjao, tupo, budilnik, probudila se opet i ona. Trgla se odmah i pomislila, da je vreme da skloni svog ljubavnika. Počela je da ga budi poljupcima. A ni sanjala nije da i njena kuvarica, u onoj svojoj izbi, tamo dole, budi svoga.

Odlajući rastanak, posle, sa svojim dilberima, nezvanim gostima u kući gospodina M. M., one su dočekale da mrak bude providan, u hodniku koji je vodio iz kuće. Mazeći se, stigoše na stepenište, skoro u istom

trenutku. Praštajući se i šapućući, one su vrisnule obe, kad je prva odškrinula staklena vrata. Gurnule su hitro, svaka svoju, zagrljenu senku, da se što pre, gubi.

Tako se desilo, da su se ti ošamućeni i neispavani, neumiveni, muškarci, bežeći navrat-nanos, sudarili, u baštici, pred kućom, baš kod kapidžika. Dok su obe žene, sklonivši se opet u mrak, pritrčale prozorima nad malom avlijom, kud se obojica behu smomitlali.

Preneražene, nepomične, one se pojaviše u polumraku, kao slike, bez kapi života u licu. Gospa na gornjem prozoru, među zavesama, gola, a kuvarica na donjem, podrumskom, ogrnuta nekim čaršavom, presamićena preko kreveta.

Nekoliko trenutaka, one su videle jedna drugu, izbliza, i posmatrale su se, začuđeno. Dok su se njih, zabezeknuti, obožavaoci gurali, kod kapidžika, ušeprtljivši se, spremni na batine.

Stara kućica, čuvenog ministra dinastije Obrenovića, sa bunarom na točak i buretom pred bunarom, u baštici, u kojoj beše i nekoliko lonaca sa cvećem zimskim, među putanjama šimšira, bila je ostala mirna, nad strmim sokakom. Spratovi jedne nove zgrade, koju je zidao ministrov sin, pored stare kućice, bili su već visoki. Tako, da se sve to odigralo u polutmini zore, u nekoj mrkloj magli, skoro purpurnoj od boje cigle novog zdanja.

Kraj olupane tarabe, nad žbunjem i koprivama, video se na ulici red pokislog drveća. A kroz šiblje grana, kako se ljulja i pri slabom vetru, na razapetoj žici, svetla kruška jedne ulične svetiljke.

Isterani vragovi iz gostoljubivog doma velemožnog gospodina ukazaše se, tu i te kako uočljivi. U nemoćnom stavu lutaka, koje trzaju tamo-amo, dok se ne otrcaju i pretvore u krpe i prah.

Stariji zavodnik, ljubavnik gospin, beše takozvana, naša, muška, lepota. Pravi kicoš, odeven raskošno, držeći se okovratnika, marama, i belih kamašni, po modi od pre dvadeset i pet godina. Godina, kojih se on jedino i sećao rado. Ugojen, sa somotom oko vrata, on je preskakao, bežeći, i niske leje šimšira, mučno, ali temeljno. Tako da se kuća za njim tresla. Zbunjen pred kapidžikom, žureći da napipa bravu, setio se valjda mladosti. Jer se osvrnu s neizrecivo tužnim likom, tražeći pomoć svojim krupnim, crnim, očima. Otuzan inače, iznuren, iščeznuv najposle pod granjem, ali ne baš slavno. Nakašljavši se oholo, kao neki moćni činovnik, ali i snužden, navikao na premeštaje.

Dok je onaj drugi, ljubavnik kuvaričin, skoro dečko još, stao pobednički, u svom pohabanom odelu, pokapanom kao od kiše kreča. Bečeći oči, skrivene u pramenovima gustim i žutim kao slama, pod strehom jedne proletherske kape. Zagledan zadivljeno,

netremice, u gospođu na prozoru, pre no što će se prebaciti preko plotu.

Tako da je tu razliku telesne vrednosti i snage, zapazila, naprečac, ne samo ta gospa nego i njena huda služavka. Kod koje se to saznanje sreće koju je imala, posle prvog užasa od tutnjave na stepenicama, izražavalo sad kao široka, suzna, radost, i završilo se zadovoljnim, glasnim štucanjem. Što se, kao i njen budilnik, čulo i kroz zidove. Dok je tad već njena gospođa, klonuvši nazad u mrak, zgrčenih šaka i razrogačenih očiju, gušila u sebi vrisak i plakala nad sobom samom, videvši da je uhvaćena na delu, otkrivena, osramoćena.

Pomislivši da su ona dvojica, možda, pošla da se dogovaraju, da se poveravaju, gospa umalo ne potrča za njima. Uvidevši da je to nemoguće i ludo, ona se trže, obradovana, i još jednom pogleda iz mraka, krišom, u malo dvorište, po kom se behu povijali. Mislila je i na razliku, po lepoti i mladosti, između svog miljenika i onog bednika, koji je pripadao njenoj sluškinji. Što se beše nasmešio na nju, tako vedar i svež, kroz granje.

U noćnom pokoju Beograda, još sasvim mirnog, ona je sa te strane ulice videla samo mali deo Savamale. Stara, niska, kućica njena spavala je i dalje u patrijarhalnom snu. Svetiljka nad plotom obasipala je

sjajem prazne žbunove. Jedna crna mačka šunjala se plotom. Kapidžik je bio zatvoren.

Slika iz njenog života, što se beše, za časak, tu, ukazala, iščezla je bila zauvek. Nikada se više neće pojaviti. U svitanju ne ostade od tog ni traga.

Sa mutnim spokojstvom prolaznosti u očima, malo utešena, ona skloni pogled sa novog zdanja, tamnog neba, putanja, šimšira i zakržljalih tuja. Plakala je tiho od nekog naglog lupanja srca i nemira u živcima, osetivši da je trag, svega toga što se zbilo, ostao u njoj. Slutila je nesreću koja će je zadesiti i osetila je da je sad vezana za te pendžere, tamo dole, u podrumu, iz kojeg je, u baštu, dopirao miris prljavih lonaca i nečistog rublja, u pranju. Užasnuta, zamršenih misli, ona se sad jedva vukla u tami, među uglovima i senkama nameštaja, idući prema vratima svoje sobe, u kojoj je inače, sa mužem, spavala. A iz koje beše izvela ljubavnika.

Odškrinula je opet, tiho, levom rukom, ta vrata, i uspela, desnom, da napipa, naježivši se od hladnoće, u jednoj naslonjači, svoju ushićeno zbačenu košulju. Suzeći jednako, uverena da će je kuvarica odati, ona izgubi u mraku moć raspoznavanja. Zastade, na visokim petama svojih svilenih papuča, ne znajući ni gde je.

Nameštaj i ukrasi od zlata i lažne slonovače, utpanost jastuka i brokat zavesa, jedva vidne slike na zidu, skupocene prevlake zidova, što su noću menjale boju, sva ta dobro znana soba, u kojoj je dosad živela dva života, sve joj se to učini ne samo tuđe nego i neka zagušljiva, strašna jazbina. Prestrašena od sebe same, ona, najposle, stiže do blelih zastora prozora i razgrnu zavesu. Prvo se na njima bila pojavila njena slika kao laka sen, zatim, kao plima, Beograd, krovovi, nedovršene, visoke zgrade, u jutarnjoj tišini.

Siva svetlost dana pade tada na vrata, koja su vodila u susednu sobu. Ona ih tiho odškrinu i oslušnu da li se što tamo miče. U trećoj sobi, iza te druge sobe, spavali su: njena, odrasla, kći, i njen stariji sin, koji se prekodan čuo, glasom pomomčenog dečka, kao promukli petao. Vrata koja su vodila u tu sobu bila su brižljivo zaključana.

Međutim, u sobi, kraj svoje bračne ložnice, gospodin M. M. želeo je da ima svoje mezimče, svog mlađeg sina. Ona je morala da čuva svoje najmlađe dete pored svoje postelje i da ga, noću, pokriva. Za sve vreme svojih ljubavnih sastanaka, ona ta vrata nije ni zatvarala.

Bušeci svoju mečku i svoje doboše, lomeći svoje sablje, topove i železnice, to „milo dete“ (kako ga svi zвахu u kući) obično bi se rano umorilo. Pomolilo bi se Bogu, sa mamom, pa bi potrbuške zaspalo.

Mumlalo je, često, u snu, brbljalo, sedalo u postelji kao da se probudilo, padalo na patos, ali se do jutra nikad nije budilo. Da bi svome ljubavniku – koji nikad nije mogao da se na to navikne – dokazala, da se dece ne treba bojati, mati je to „milo dete“ katkad unosila i na svoju postelju, prevrćući ga i ljubeći. I dok se njen ljubavnik na to zgražao, „milo dete“ je, u snu, smešeći se, žvakalo, golicavo se trzalo, ali se nije budilo.

Nagla slika visokih spratova, od crvenih cigala, kao da se naginjala na nju, dok je dete pokrivala. Postaše vidni i mostovi zidara, drvene skele i betonska pročelja, kraj čepenaka i čatrlja. Nedovršene zgrade koje su se, u prvi mah, bile učinile da su oblakoderi, nizale su se svud uz obronke varoši. A najviše nad padinama ubogih, niskih, naselja duž širokih voda i tromih reka ispod Beograda.

Gospođa M. M. primeti da je kišica, koja je valjda padala, prestala. Umirila se tako, polako, nad svojim zaspalim detetom. Zvižduci vozova i sudari vagona čuli su se tu, u dnu ulica, vagona koji su se razbrojavali, na vlažnim železničkim šinama, koje je ugledala, kao i seljačka, mlekadžijska kola, koja zastadoše pred kućom. To je probudilo u njoj svest da ide u susret običnim, svakidanim događajima.

Naslonjena na prozor, ona pokuša da se sasvim pribere, zagledana umorno u prazno jutro. Stid i sve dublji strah osećala je sad kad joj se tajna zna. Pomisli da

su i druge udate žene, i te kako, bile u sličnim neprilikama, i da bi se i u drugim kućama imalo šta da vidi, kad bi neki anđeo, ovako u zoru, podizao sa njih krovove. Ali zar je to olakšavalo njenu tegobu?

Što se braka tiče, imala je u glavi već stotinu gotovih i nepobitnih odgovora, u odbranu svoju. Gnev njen je rastao samo zato što vide, da, eto, propada, zbog te svoje drske sluškinje, koja se beše usudila da ima ljubavnika i da ga tu dovodi. U sebi oseti i želju da ni svog, nesnosnog, ljubavnika, više ne vidi.

Sve što je činila malopre, deliričnom predanošću, izgubilo je bilo, iznenada, svaku čar. Osećaj znanog, divnog, treptanja daha i duše, posle munjevitih i grčevitih uživanja tela, pretvarao se u njoj, u poslednje vreme, u dosadu i stid, na račun tog saučesnika. Videla ga je onakvog kakav se pokazao jutros, izlapeo, smešan i bedan. Nije mogao da preskoči ni plot.

Bez čiste slasti, bez ikakvog značaja, otužno je bilo sve to, što joj je dotle značio taj čovek, prvi i jedini uostalom, koga je u braku uslišila. Čudila se, iskreno se čudila, kako je mogla da ga poziva i prima tu, u kući, čim bi joj muž pošao na put. Da ga dvori, da ga služi, već sedam godina, među tim starim, srpskim, bakarnim posuđem, arapskim nargilama, sabljama i sedefom okovanim puškama, kojima je njen muž bio pretrpao kuću.

Miloš Crnjanski
SUZI KROKODIL

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Nevena Živić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-374-0

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2021.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

ЦРЊАНСКИ, Милош, 1893–1977

Suzni krokodil / Miloš Crnjanski. – 1. Deretino izd. –
Beograd : Dereta, 2021 (Beograd : Dereta). – 90 str. : autorova
slika ; 21 cm. – (Biblioteka Savremena srpska književnost /
[Dereta])

Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-374-0

COBISS.SR-ID 39087625